

Fødevarerministeriet har oplyst, at kravet om udlægning af 65 pct. af bedriftens areal som grønne marker kun i beskedent omfang begrænser et jordbrugs mulighed for at dyrke kommercielt interessante afgrøder.

- 2) Bekendtgørelse nr. 1159 af 19. december 1994 om erhvervsmæssigt dyrehold, husdyrgødning, ensilage m.v. sætter grænser for etablering, udvidelser og ændringer af husdyrbrug ved bl.a. at stille krav til forholdet mellem antal husdyr og det areal, som en ejendom skal have for at kunne udnytte husdyrgødningen, jf. bekendtgørelsens § 28.
- 3) Naturbeskyttelseslovens § 13 indeholder et forbud mod, at der inden for en afstand af 2 meter fra et fortidsminde foretages jordbehandling, gødes eller plantes. Efter lovens § 65 kan miljøministeren i særlige tilfælde dispensere. Loven indeholder ikke hjemmel til at betale erstatning, hverken i forbindelse med lovens ikrafttræden eller i tilfælde af afslag på dispensation.
- 4) Efter vandløbslovens § 69 er dyrkning, jordbehandling m.v. forbudt i en bræmme på 2 meter langs naturlige eller i regionalplanen højt målsatte vandløb og søer. Loven indeholder ikke dispensationshjemmel eller hjemmel til at aftale erstatning for det tab ejeren eller forpagteren af en landejendom lider.

Østre Landsret har i en dom af 18. oktober 1996, som efter det oplyste er anket til Højesteret, fastslået, at vandløbslovens § 69 ikke udgør et ekspropriativt indgreb efter grundlovens § 73. Landsretten udtalte følgende herom:

»Det må ved sagens afgørelse lægges til grund, at der i en meget lang årrække har eksisteret en vis rådighedsbegrænsning med hensyn til dyrkning m.v. ved visse vandløb og søer, og at den generelle udvidelse heraf, der nu har fundet sted ved vedtagelsen af vandløbslovens § 69, og som berører alle bredejere, har et begrænset omfang. Når dertil kommer at indgrebet må anses for begrundet i væsentlige samfundsmæssige hensyn, findes sagsøgte at burde gives medhold i, at bestemmelsen er indsat som led i en erstatningsfri regulering af ejendomsretten.«

I det nævnte responsum af november 1996 (side 23) har Bent Christensen og Henrik Zahle anført, at de nævnte bestemmelser i naturbeskyttel-

seslovens § 13 og vandløbslovens § 69 formentlig kun kan anerkendes som »grundlovmæssige« ud fra den betragtning, at indgrebene generelt er af ringe intensitet.

4. Justitsministeriets overvejelser og konklusion

4.1. Problemafgrænsning

Efter Justitsministeriets opfattelse har det påtænkte krav om, at 6 pct. af det areal, der dyrkes med 1-årige afgrøder, som ikke har kvælstofoptagelse om efteråret i høståret, skal tilsås med efterafgrøde, karakter af et indgreb i en rettighed, der er beskyttet af grundlovens § 73 (retten til at anvende sin faste ejendom).

Spørgsmålet er herefter, om indgrebet har karakter af ekspropriation. Dette spørgsmål behandles i de følgende punkter.

I pkt. 4.2 angives de synspunkter, som efter Justitsministeriets opfattelse kan anføres for og imod at anse indgrebet for ekspropriativt. Justitsministeriets vurdering og konklusion fremgår af pkt. 4.3.

4.2. Overvejelser

Til støtte for det synspunkt, at indgrebet ikke er ekspropriativt, kan navnlig anføres, at indgrebet har generel karakter, idet det rammer alle landbrugsvirksomheder på 10 ha eller derover, der dyrker jordafgrøder.

Indgrebet, der - sammen med andre foranstaltninger - er et led i implementeringen af EU's nitratdirektiv, varetager endvidere saglige formål, herunder navnlig at reducere udvaskningen af kvælstof med henblik på at sikre den fremtidige forsyning af rent drikkevand. Det bemærkes i den forbindelse, at indgrebet tager sigte på at reducere den udledning i naturen af kvælstof, som landbruget selv ved brug af kunstgødning m.v. medvirker til, og at indgrebet navnlig må antages at ramme bedrifter med afgrøder, hvis dyrkning i udvaskningsmæssig henseende er særligt belastende, jf. pkt. 2 ovenfor.

Desuden overføres der ikke ved indgrebet rettigheder fra landbrugsdriften til staten eller tredjemand. Indgrebet har heller ikke karakter af en »totalafståelse« af landbrugsvirksomhedernes ejendomsret til det pågældende areal. Der er alene tale om vilkår for erhvervsudøvelsen (landbrugsdrift). Som det fremgår af pkt. 3.2.3 ovenfor, har lovgivningsmagten en vid adgang til at fastsætte sådanne vilkår.